



Rapportage

Vsv'ers en werk in tijden van een aantrekkende arbeidsmarkt

Karlijn Bakker
Laura Wielenga

Juni 2020

Inhoudsopgave

- 1. Inleiding 3**
 - 1.1 Aanleiding en doel onderzoek 3
 - 1.2 Indeling van rapport 3

 - 2. Aanpak 4**
 - 2.1 Inleiding 4
 - 2.2 Deelvragen 4
 - 2.3 Begrippen/definities 4
 - 2.4 Disclaimer 5

 - 3. Resultaten 6**
 - 3.1 Inleiding 6
 - 3.2 Ontwikkeling aantal vsv'ers 6
 - 3.3 Vo 7
 - 3.4 Mbo 8
 - 3.5 Bol-4 9
 - 3.6 Bbl-2 10
 - 3.7 Bbl-3 11

 - 4. Conclusies en aanbevelingen 13**
 - 4.1 Conclusies 13
 - 4.2 Vervolgonderzoek 14

 - 5. Onderzoeksbeschrijving 15**
 - 5.1 Inleiding 15
 - 5.2 Voortijdig schoolverlaters en controlegroep 15
 - 5.3 Uitstroommoment 16
 - 5.4 Werk 16
- Bijlage Tabellenset 17

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel onderzoek

Vanaf schooljaar 2016/'17 is het aandeel jongeren onder de 23 dat het onderwijs verlaat zonder het behalen van een startkwalificatie weer gestegen na een periode van daling. Het doel van de overheid is om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk jongeren het onderwijs verlaten met een startkwalificatie¹. Een startkwalificatie is een diploma op ten minste havo-, vwo- of mbo-2-niveau. Het is bekend dat jongeren met een startkwalificatie een betere positie op de arbeidsmarkt hebben, zowel op de korte als lange termijn. Sinds 2006 is er dan ook beleid om het aandeel van deze voortijdig schoolverlaters (vsv'ers) terug te dringen. De afgelopen jaren is de regionale aanpak van voortijdig schoolverlaten (vsv) verbreed. In deze verbrede aanpak werken vertegenwoordigers uit onderwijs, gemeenten, zorg en arbeidsmarkt samen² met als doel om jongeren te bieden wat ze nodig hebben om zich voor te bereiden op een zelfstandige toekomst.

Een van de mogelijke oorzaken van het stijgende aantal vsv'ers die naar voren kwam, is de aantrekkelijke arbeidsmarkt. Doordat de economie en de arbeidsmarkt de laatste jaren zijn aangetrokken, wordt wellicht de stap om met een studie te stoppen en te gaan werken kleiner. Het initiatief hiervoor kan zowel bij de jongere zelf liggen, maar ook bij een werkgever die in een krappere wordende arbeidsmarkt actief werft onder jongeren die (nog) geen diploma hebben behaald.

De vraag die we willen beantwoorden in dit onderzoek luidt: "Is het hebben of krijgen van werk een oorzaak van de toename van het aandeel vsv'ers?"

1.2 Indeling van rapport

Dit rapport bestaat uit de volgende onderdelen. In hoofdstuk 2 wordt in het kort de aanpak besproken. In hoofdstuk 3 worden de resultaten beschreven, hieruit volgt een conclusie in hoofdstuk 4 met een paar mogelijkheden voor vervolgonderzoek. Hoofdstuk 5 zal ingaan op de beschrijving van het onderzoek en de gebruikte bronbestanden. In de bijlage is een verwijzing naar de tabellen opgenomen.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/02/22/kamerbrief-blijvende-aandacht-voor-voortijdig-schoolverlaten-nodig>

² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vsv/minder-voortijdig-schoolverlaters>

2. Aanpak

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op hoe we de vraag van OCW hebben opgepakt. Als eerste zullen de deelvragen worden besproken (2.2), vervolgens zullen de belangrijkste definities binnen het onderzoek worden uitgelegd (2.3). In paragraaf 2.4 volgt een disclaimer over de manier waarop de uitstroombdatum wordt bepaald.

2.2 Deelvragen

Om te kunnen bepalen of de aantrekkende arbeidsmarkt een mogelijke oorzaak is van de toename van het aantal vsv'ers hebben we een aantal deelvragen opgesteld:

- Is er een stijging in het aandeel vsv'ers die al werk hebben (voor uitstroom)?
- Is er een stijging in het aandeel vsv'ers die werk krijgen (na uitstroom)?
- En zijn deze stijgingen onder vsv'ers sterker dan onder de controlegroep?

2.3 Begrippen/definities

2.3.1 Voortijdig schoolverlaters

Voortijdig schoolverlaters (vsv'ers) zijn jongeren van 12 tot 23 jaar die het onderwijs verlaten vanuit het voortgezet onderwijs (vo), middelbaar beroepsonderwijs (mbo) of voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) zonder een startkwalificatie. Het zijn dus jongeren die op 1 oktober van het schooljaar ingeschreven zijn in het bekostigd vo, mbo of vavo en op 1 oktober één jaar later niet meer ingeschreven zijn in het onderwijs, geen startkwalificatie hebben én jonger zijn dan 23 jaar.

De precieze definitie verschilt tussen het CBS en OCW. Anders dan in andere CBS-publicaties wordt hier de definitie van OCW aangehouden. Dit houdt in dat de volgende drie groepen niet als vsv'ers worden gezien: jongeren die doorstromen naar niet-bekostigd onderwijs of een opleiding bij politie/defensie, jongeren die tussen 1 oktober en 31 december alsnog een startkwalificatie halen en als laatste jongeren met een mbo-entree-diploma die 12 uur of meer werken op 1 oktober.

2.3.2 Vsv'ers en controlegroep

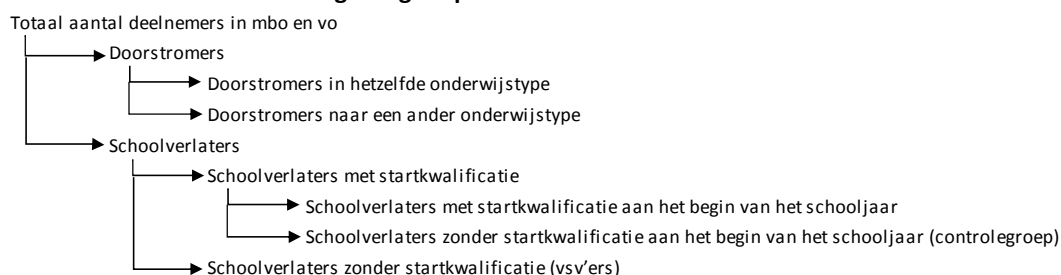
In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van gegevens over twee groepen: de groep voortijdig schoolverlaters en de controlegroep. Deze groepen tellen niet op tot het totaal aantal schoolverlaters of deelnemers.

De startpopulatie is het totaal aantal deelnemers. Een groot deel van deze deelnemers gaat na afloop van het schooljaar door in het onderwijs, dit kan zijn in hetzelfde onderwijs of doorstroom naar een ander type onderwijs.

Het andere deel verlaat het onderwijs na afloop van of gedurende het schooljaar. Dit kan gebeuren met of zonder startkwalificatie. De groep die uitstroomt zonder startkwalificatie zijn de voortijdig schoolverlaters (vsv'ers).

Van de groep die uitstroomt met startkwalificatie, is een deel het schooljaar begonnen met startkwalificatie, de rest heeft de startkwalificatie gedurende het laatste schooljaar behaald. Deze laatste groep is de controlegroep.

2.3.2.1 Schematische weergave groepen deelnemers en schoolverlaters



De uitgangssituatie van de vsv'ers en de schoolverlaters met startkwalificatie is dus hetzelfde. Beide groepen hadden aan het begin van het schooljaar geen startkwalificatie. Daarnaast zijn de personen in de beide groepen niet meer ingeschreven in het onderwijs op 1 oktober van het volgende schooljaar.

In het mbo waren er in het schooljaar 2017/'18 een kleine 400 duizend deelnemers, waarvan ruim 20 duizend vsv'ers. In het vo waren er 946 duizend deelnemers, waarvan bijna 4 600 vsv'ers.³

2.4 Disclaimer

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de uitstroomdatum en wordt bepaald of de schoolverlater werk heeft op de peilmomenten 3 maanden voor uitstroom en 2 maanden na uitstroom. Hierbij moet opgemerkt worden dat het om de administratieve uitstroomdatum gaat. Niet bekend is of en zo ja hoeveel vertraging er zit tussen het daadwerkelijke uitstroommoment en de administratieve uitstroomdatum.

³ Bron: https://cijfers.duo.nl/ibi_apps/bip/portal/vsv_portal

3. Resultaten

3.1 Inleiding

De belangrijkste onderzoeksvraag die we in dit onderzoek willen beantwoorden is of de aantrekkelijke arbeidsmarkt een oorzaak is van de toename van het aantal vsv'ers. Het aantal vsv'ers is vanaf schooljaar 2016/'17 weer gestegen na een periode van daling en een aantrekkelijke arbeidsmarkt wordt door de praktijk genoemd als mogelijke oorzaak hiervoor.

In dit hoofdstuk wordt deze vraag in verschillende stappen (deelvragen) zo goed mogelijk beantwoord. Daarbij zullen we ook onderscheid maken naar verschillende onderwijstypen. De groep vsv'ers is namelijk divers en de verschillende onderwijstypen laten zich lastig vergelijken.

De eerste stap is om vast te stellen hoe het aantal vsv'ers zich ontwikkelt over de vijf schooljaren heen (2013/'14 tot en met 2017/'18). We weten al dat er een toename is vanaf schooljaar 2015/'16, vooral bij het mbo. Daarom zullen we uitgebreid op het mbo ingaan, nadat we kort het vo hebben besproken.

In dit onderzoek is de focus gelegd op de absolute aantallen vsv'ers, omdat er alleen cijfers samengesteld zijn over de groep vsv'ers en de controlegroep en niet over de totale populatie. Verder zijn er nog nadere selecties gedaan op de groepen vsv'ers en de controlegroep. Zie hiervoor paragraaf 5.2.

3.2 Ontwikkeling aantal vsv'ers

In 2015/'16 bereikt het aantal vsv'ers met iets minder dan 19 duizend het laagste punt in lange tijd. Na 2015/'16 stijgt het echter weer. Er is een toename van ruim 3 duizend vsv'ers over de laatste twee peiljaren, dit is een toename van 16 procent.

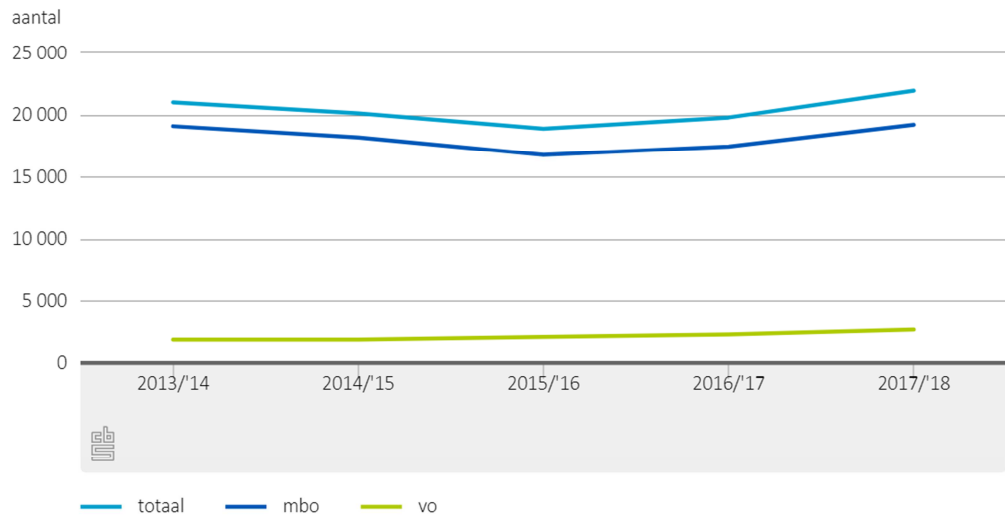
In 2017/'18 had het vo ongeveer 89 duizend leerlingen in de onderzochte leeftijdscategorie 18-22 jaar. Het mbo (exclusief extranei) had in dat studiejaar zo'n 331 duizend studenten in deze leeftijdscategorie.⁴

In het mbo is in de afgelopen 2 jaar het aantal vsv'ers met zo'n 2 400 toegenomen, tegenover 600 in het vo. Daarnaast is het mbo, in tegenstelling tot het vo, een onderwijssoort die direct opleidt voor de arbeidsmarkt. Het verlaten van de opleiding om te gaan werken is hier meer van toepassing. Daarom wordt in dit hoofdstuk vooral ingegaan op het mbo, nadat kort een beeld geschetst wordt van de ontwikkelingen in het vo.

⁴ Bron: https://cijfers.duo.nl/ibi_apps/bip/portal/vsv_portal

3.2.1 Aantal vsv'ers in het mbo en vo 2013/'14-2017/'18

Schoolverlaters zonder startkwalificatie



3.3 Vo

In het voortgezet onderwijs is gedurende de gehele meetperiode een stijging van het aantal vsv'ers te zien. De uitstroom zonder startkwalificatie uit de algemene leerjaren is fors gestegen, van 180 in 2013/'14 naar 680 in 2017/'18. Dit zijn waarschijnlijk schoolverlaters uit internationale schakelklassen. Vanuit de havo en het vwo nam de uitstroom zonder startkwalificatie ook toe na schooljaar 2014/'15. Op de havo steeg het van 530 in 2014/'15 naar 700 in 2017/'18. Op het vwo vond in dezelfde periode een stijging plaats van 130 naar 260.

3.3.1 Aantal schoolverlaters met en zonder startkwalificatie per type onderwijs

| | zonder startkwalificatie (vsv) | | | | | met startkwalificatie | | | | |
|------------|--------------------------------|----------|----------|----------|----------|-----------------------|----------|----------|----------|----------|
| | 2013/'14 | 2014/'15 | 2015/'16 | 2016/'17 | 2017/'18 | 2013/'14 | 2014/'15 | 2015/'16 | 2016/'17 | 2017/'18 |
| vo totaal | 1920 | 1930 | 2130 | 2340 | 2730 | 5080 | 8500 | 9010 | 9160 | 9610 |
| mbo totaal | 19100 | 18200 | 16770 | 17460 | 19210 | 34610 | 37960 | 36660 | 39250 | 38580 |
| bol totaal | 15480 | 15270 | 14010 | 14470 | 15770 | 27610 | 31730 | 31070 | 33270 | 32460 |
| bol 1 | 2600 | 2330 | 1940 | 1850 | 1880 | 270 | 260 | 290 | 320 | 330 |
| bol 2 | 5400 | 5270 | 4520 | 4370 | 4440 | 7390 | 7950 | 7220 | 6510 | 6280 |
| bol 3 | 2390 | 2400 | 2330 | 2390 | 2560 | 5750 | 6290 | 6350 | 6120 | 5780 |
| bol 4 | 5090 | 5280 | 5220 | 5850 | 6900 | 14200 | 17230 | 17220 | 20320 | 20060 |
| bbl totaal | 3620 | 2930 | 2760 | 3000 | 3440 | 7010 | 6230 | 5590 | 5970 | 6120 |
| bbl 1 | 500 | 370 | 330 | 320 | 310 | 250 | 180 | 170 | 160 | 210 |
| bbl 2 | 2260 | 1820 | 1650 | 1720 | 1950 | 4390 | 3880 | 3500 | 3340 | 3280 |
| bbl 3 | 660 | 560 | 610 | 720 | 890 | 1690 | 1610 | 1440 | 1830 | 2080 |
| bbl 4 | 200 | 180 | 170 | 230 | 290 | 670 | 560 | 480 | 650 | 550 |

Bron: CBS/DUO.

3.4 Mbo

In het mbo speelt de stijging van het aantal vsv'ers vooral de laatste twee jaren. Daarvoor vertoonde het een dalende trend. In schooljaar 2017/'18 is het aantal vsv'ers weer ongeveer op het niveau van schooljaar 2013/'14.

Binnen het mbo zijn er verschillende niveaus en leerwegen. Bij de leerweg bol (beroepsopleidende leerweg) gaan de studenten voltijd naar school, met periodes van stage. Bij bbl (beroepsbegeleidende leerweg) gaan de studenten 1 dag in de week naar school en werken zij 4 dagen. Doordat bbl-studenten in dienst moeten zijn van een leerbedrijf, staan ze dicht bij de arbeidsmarkt dan bol-studenten. Voor bbl-studenten is de stap om te stoppen met de opleiding en te gaan werken dus mogelijk kleiner. Vanwege deze verschillende verhouding met de arbeidsmarkt, bekijken we de twee leerwegen apart.

Binnen de leerwegen is sprake van verschillende niveaus, waarbij de entreeopleiding (niveau 1) het laagste niveau is en 4 het hoogste. De aantallen deelnemers en vsv'ers verschillen per leerweg en niveau, evenals de ontwikkeling in de afgelopen twee jaar.

3.4.1 Deelnemers en vsv'ers in het mbo 18-22 jaar, 2017/'18⁵

| | deelnemers | vsv'ers | %vsv |
|------------|------------|---------|------|
| bol totaal | 281.880 | 15.770 | 6% |
| bol 1 | 6.920 | 1.890 | 27% |
| bol 2 | 41.470 | 4.440 | 11% |
| bol 3 | 57.910 | 2.560 | 4% |
| bol4 | 175.570 | 6.890 | 4% |
| bbl totaal | 49.160 | 3.440 | 7% |
| bbl 1 | 1.080 | 310 | 29% |
| bbl 2 | 16.140 | 1.950 | 12% |
| bbl 3 | 23.610 | 890 | 4% |
| bbl 4 | 8.330 | 290 | 3% |

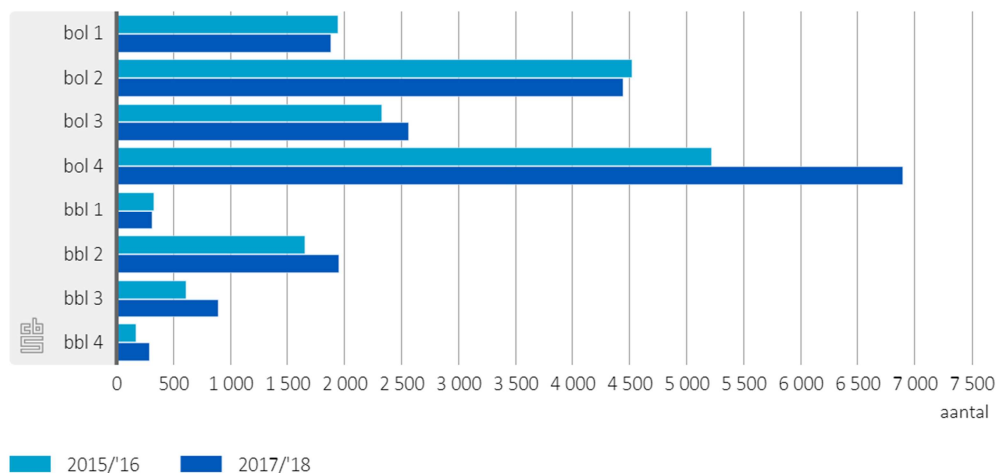
Bron: DUO.

De bol-4-opleiding had in 2017/'18 ongeveer 176 duizend studenten. Daarvan vielen er bijna 7 000 uit. Dit was het grootste aantal vsv'ers en de grootste absolute toename. In de bbl-2-opleiding vielen bijna 2 000 van de 16 000 studenten uit. Daarmee heeft bbl-2 binnen de bbl de grootste groep vsv'ers. Ook bij bbl-3 is een relatief grote toename te zien. Daarom wordt specifiek op deze drie groepen ingegaan.

⁵ Bron DUO: https://cijfers.duo.nl/ibi_apps/bip/portal/vsv_portal

3.4.2 Vsv'ers in het mbo

Vsv'ers in het mbo



Van deze groepen (bol-4, bbl-2 en bbl-3) is voor de voortijdig schoolverlaters en de controlegroep bepaald welk deel een baan had van minimaal 25 uur per week (substantiële baan). Dit is bepaald op het moment 3 maanden voor uitstroom en 2 maanden na uitstroom. Bij alle onderwijstypes is het aandeel werkenden onder de schoolverlaters met een startkwalificatie hoger. Ook neemt het aandeel werkenden toe in de meer recente cohorten.

3.4.3 Aandeel werkenden met een substantiële baan 3 maanden voor uitstroom

| | mbo totaal | | bol totaal | | bbl totaal | |
|----------|--------------------------|-----------------------|--------------------------|-----------------------|--------------------------|-----------------------|
| | zonder startkwalificatie | met startkwalificatie | zonder startkwalificatie | met startkwalificatie | zonder startkwalificatie | met startkwalificatie |
| 2013/'14 | 12 | 30 | 5 | 19 | 45 | 74 |
| 2014/'15 | 12 | 29 | 5 | 21 | 46 | 73 |
| 2015/'16 | 13 | 29 | 6 | 20 | 48 | 73 |
| 2016/'17 | 14 | 29 | 6 | 21 | 51 | 75 |
| 2017/'18 | 15 | 30 | 7 | 21 | 54 | 77 |

3.4.4 Aandeel werkenden met een substantiële baan 2 maanden na uitstroom

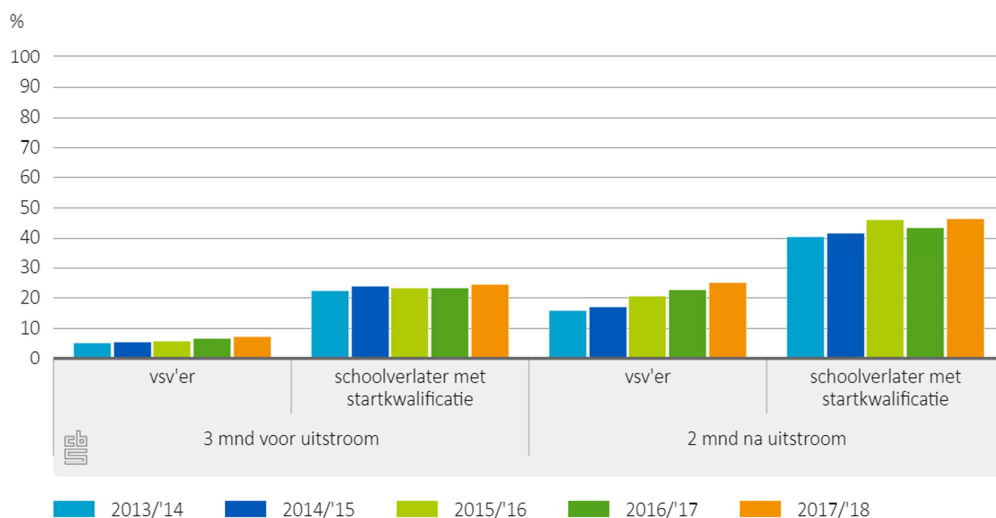
| | mbo totaal | | bol totaal | | bbl totaal | |
|----------|--------------------------|-----------------------|--------------------------|-----------------------|--------------------------|-----------------------|
| | zonder startkwalificatie | met startkwalificatie | zonder startkwalificatie | met startkwalificatie | zonder startkwalificatie | met startkwalificatie |
| 2013/'14 | 16 | 42 | 12 | 36 | 35 | 68 |
| 2014/'15 | 17 | 43 | 13 | 38 | 36 | 70 |
| 2015/'16 | 19 | 46 | 16 | 42 | 39 | 72 |
| 2016/'17 | 22 | 46 | 18 | 41 | 42 | 73 |
| 2017/'18 | 25 | 49 | 21 | 44 | 45 | 76 |

3.5 Bol-4

In 2017/'18 volgden ongeveer 176 duizend leerlingen tussen 18 en 22 jaar onderwijs op bol-4 niveau. Van deze leerlingen stroomden er 27 duizend uit, de meeste met een diploma en circa 4 procent van de 176 duizend zonder diploma. Als we de schoolverlaters met en zonder startkwalificatie bekijken, zien we dat er een groot verschil is in het aandeel werkenden met een substantiële baan. Schoolverlaters met startkwalificatie hebben vaker een substantiële baan. Wanneer je kijkt naar de verschillende peilmomenten, zie je dat op peilmomenten verder na uitstroom mensen vaker werk hebben. Dit geldt voor de beide groepen.

3.5.1 Bol-4-schoolverlaters met een baan \geq 25 uur per week

Bol-4-schoolverlaters met een baan \geq 25 uur



Op 3 maanden voor uitstroom heeft 5 procent van de vsv'ers een substantiële baan. In de recentere cohorten stijgt het percentage licht naar 7 procent. 2 maanden na uitstroom heeft een groter percentage van de schoolverlaters zonder startkwalificatie een baan van meer dan 25 uur per week dan 3 maanden voor uitstroom. In 2017/'18 was dit 25 procent, terwijl het in 2013/'14 16 procent was.

Als we kijken naar de bol-4-schoolverlaters met een startkwalificatie, de controlegroep, heeft bijna een kwart een substantiële baan op peilmoment 3 maanden voor uitstromen. Dit percentage blijft redelijk stabiel door de tijd heen.

Kijken we naar de controlegroep op 2 maanden na uitstromen, dan zien we dat de stijging niet doorzet. Schoolverlaters uit cohort 2016/'17 hebben iets minder vaak een baan van meer dan 25 uur per week dan de schoolverlaters uit het voorgaande cohort. In 2017/'18 heeft een groter percentage een substantiële baan.

De grootste veranderingen deden zich voor op peilmoment 2 maanden na uitstroom. Het aandeel schoolverlaters met een grote baan steeg tussen 2015/'16 en 2017/'18 onder vsv'ers met 4 procentpunt en bij de controlegroep met 1 procentpunt.

3.6 Bbl-2

In 2017/'18 volgden ongeveer 16 duizend leerlingen onderwijs op bbl-2-niveau. Van deze leerlingen stroomden er ongeveer 5 200 uit, de meeste met een diploma en circa 12 procent van de 16 duizend zonder diploma.

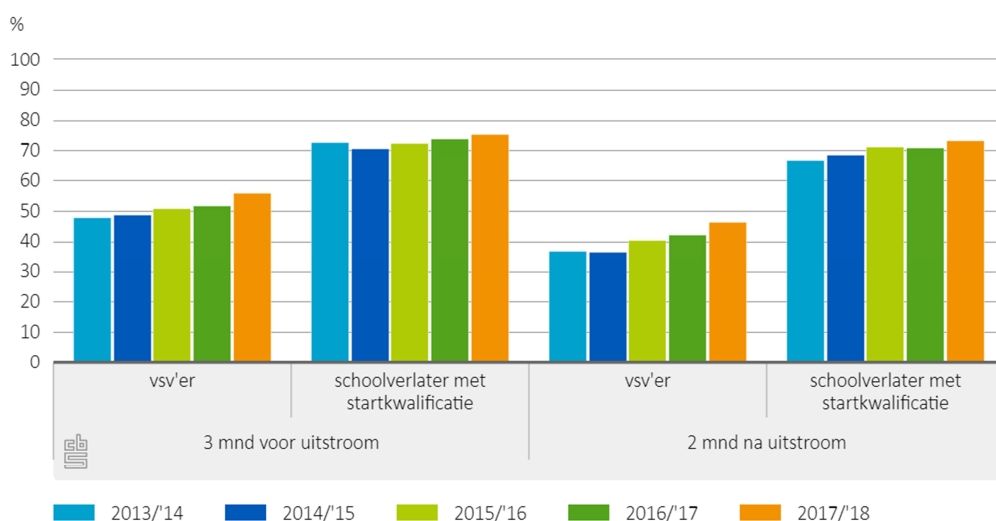
Als we de schoolverlaters zonder startkwalificatie uit bbl-2 bekijken, zien we dat op 3 maanden voor uitstroom het aandeel met een substantiële baan gestaag stijgt, vooral het laatste jaar. Op 2 maanden na uitstroom had een lager percentage van de vsv'ers een baan van meer dan 25 uur per week. Ook hier heeft een groter aandeel in 2017/'18 een substantiële baan dan de voorgaande cohorten.

Van schoolverlaters uit bbl-2 met een startkwalificatie had ruim 70 procent 3 maanden voor uitstromen een substantiële baan. Na een daling in 2014/'15 stijgt dit aandeel gestaag. 2 maanden na uitstroom had rond de 70 procent van de schoolverlaters uit bbl-2 met startkwalificatiemeer dan 25 uur per week werk. Dit aandeel stijgt gestaag met ieder cohort, vooral het laatste jaar.

De stijging onder vsv'ers was de laatste twee jaren aanzienlijk sneller dan bij degenen met een startkwalificatie. De stijging tussen 2015/'16 en 2017/'18 was op peilmoment 3 maanden voor uitstroom +5 procentpunt bij vsv'ers en +3 procentpunt bij schoolverlaters met een startkwalificatie, de controlegroep. Op peilmoment 2 maanden na uitstroom was het aandeel met een grote baan +7 procentpunt toegenomen onder vsv'ers en +2 procentpunt onder de controlegroep.

3.6.1 Bbl-2-schoolverlaters met een baan >=25 uur per week

Bbl-2-schoolverlaters met een baan >= 25 uur



3.7 Bbl-3

In 2017/'18 volgden ongeveer 24 duizend leerlingen onderwijs op bbl-3-niveau. Van deze leerlingen stroomden er 3 000 uit, de meeste met een diploma en circa 4 procent van de 24 duizend zonder diploma.

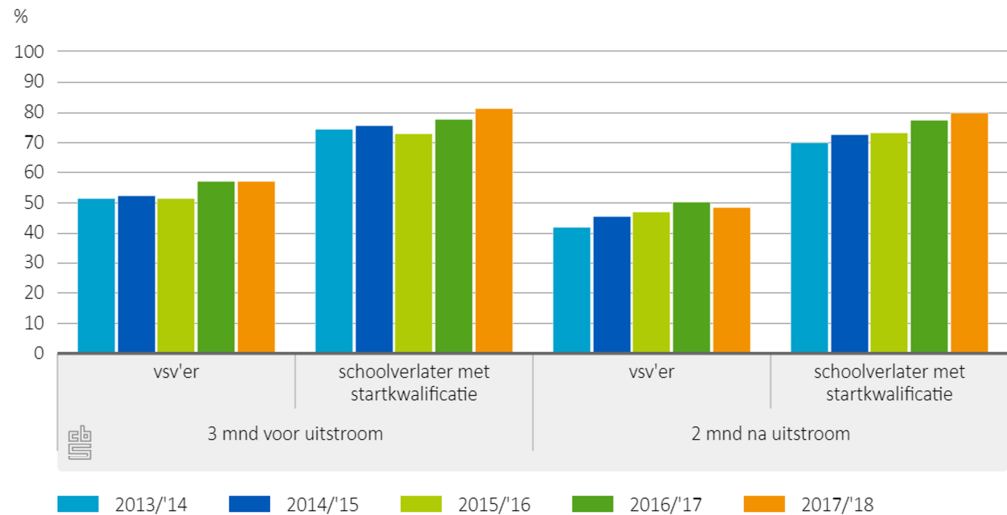
Als we de schoolverlaters zonder startkwalificatie bekijken, zien we dat op het peilmoment 3 maanden voor uitstroom het aandeel vsv'ers dat een substantiële baan heeft op ruim 50 procent ligt. Van de laatste twee cohorten is het aandeel hoger, met 57 procent. Twee maanden na uitstroom heeft minder dan de helft van de vsv'ers een grote baan. In het laatste jaar is het percentage weer onder de 50 procent gedaald.

Bij de schoolverlaters met een startkwalificatie zien we dat ruim 70 procent een grote baan heeft 3 maanden voor uitstroom. In de laatste twee jaren is het aandeel verder gestegen van 73 naar 81 procent. Op 2 maanden na uitstromen is het aandeel met een grote baan ook bijna 80 procent in de laatste twee jaren.

Het aandeel werkenden met een grote baan nam sterker toe onder de schoolverlaters met een startkwalificatie, dan onder vsv'ers. Dit is het omgekeerde van wat we bij bbl-2-schoolverlaters zagen gebeuren. De stijging tussen 2015/'16 en 2017/'18 was op peilmoment 3 maanden voor uitstroom +6 procentpunt bij vsv'ers en +8 procentpunt bij schoolverlaters met een startkwalificatie, de controlegroep. Op peilmoment 2 maanden na uitstroom was het aandeel met een grote baan +2 procentpunt toegenomen onder vsv'ers en +7 procentpunt onder de controlegroep.

3.7.1 Bbl-3-schoolverlaters met een baan >=25 uur per week

Bbl-3-schoolverlaters met een baan >= 25 uur



4. Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Het aantal vsv'ers is tussen 2015/'16 en 2017/'18 toegenomen met zo'n 3 duizend. Dit is een stijging van 16 procent.

De absolute uitstroom van 3 duizend is het totaal van vo en mbo samen. Wanneer er in detail naar deze groepen gekeken wordt, zijn de aantallen kleiner en is het lastig hier harde conclusies uit te trekken.

Over de gehele linie zien we dat schoolverlaters met een startkwalificatie vaker een (substantiële) baan hebben dan schoolverlaters zonder een startkwalificatie. Dit geldt zowel voor als na het moment van uitstroom. Ook hebben in de recente cohorten meer mensen werk dan in de oudere cohorten. Door de jaren heen vinden jongeren steeds vaker werk. Dit is in lijn met het algemene beeld van een aantrekkelijke arbeidsmarkt in die periode.⁶ Of de stijging van het aandeel werkenden hoger is onder vsv'ers dan onder niet-vsv'ers is niet duidelijk te zeggen omdat verschillende schoolsoorten ieder een eigen beeld laten zien.

De arbeidsmarkt heeft dus een aanzuigende werking op vsv en niet-vsv en deze aantrekkelijke arbeidsmarkt kan een van de oorzaken zijn van het stijgende aantal vsv'ers.

4.1.1 Bol-4

Mbo bol-4 is de grootste groep binnen het mbo. Bij mbo bol-4 neemt het aandeel werk op de peilmomenten na uitstroom toe. Dit wijst erop dat de schoolverlaters pas op zoek gaan naar werk op het moment dat ze niet meer aan het studeren zijn en dat er dus een zekere vertraging zit tussen het moment van uitstroom en het moment van het starten met een baan.

Ook bij het mbo bol-4 zien we dat schoolverlaters met een startkwalificatie vaker een baan hebben dan schoolverlaters zonder startkwalificatie.

Op het peilmoment voor uitstroom zien we weinig ontwikkeling in het percentage vsv'ers met werk. Na schoolverlaten zien we een duidelijke stijging van het aandeel vsv'ers met een substantiële baan. Het aandeel stijgt dan ook sterker dan dat van de controlegroep. Dit kan betekenen dat het aantrekkelijker is geworden om de opleiding te verlaten om te gaan werken.

4.1.2 Bbl-2

Bbl-2 is binnen het mbo de grootste groep. Bbl betekent 4 dagen werken bij een leerbedrijf en 1 dag naar school.

Bij mbo bbl-2 is het aandeel werkenden onder schoolverlaters zonder startkwalificatie voor uitstroom hoger dan erna. Een verklaring hiervoor is dat een bbl'er een leerwerkplek nodig heeft om de opleiding te kunnen doen. Blijkbaar behouden ze dit werk niet altijd als ze van

⁶ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/80590ned/table?dl=3B461>

school gaan (met of zonder diploma). Voor vsv'ers is dit effect sterker dan voor schoolverlaters met een startkwalificatie.

Op het peilmoment 3 maanden voor uitstroom ligt het aandeel werkenden onder schoolverlaters zonder startkwalificatie fors lager dan het aandeel onder schoolverlaters met startkwalificatie. Het niet hebben van een substantiële baan (een leerwerkplek) kan dan de reden voor ongediplomeerde uitstroom zijn. Zonder leerwerkplek is het immers niet mogelijk om de opleiding te volgen danwel af te maken.

Het aandeel werkenden onder schoolverlaters zonder een startkwalificatie stijgt zowel voor als na schoolverlaten. Vooral na schoolverlaten stijgt het iets harder dan het aandeel werkenden onder schoolverlaters met een startkwalificatie. Dit kan erop wijzen dat het aantrekkelijker geworden is om met de opleiding te stoppen en te gaan werken.

4.1.3 Bbl-3

Bbl-3 zag een stijging van het aantal vsv'ers van 46% tussen 2015/'16 en 2017/'18. Dit is een sterke stijging, wel is de groep relatief klein.

Net als bij bbl-2 is bij bbl-3 het aandeel werkenden onder schoolverlaters zonder startkwalificatie voor uitstroom hoger dan erna. Ook hier is het effect bij vsv'ers sterker dan voor schoolverlaters met een startkwalificatie.

Ook zien we bij bbl-3 dat op 3 maanden voor uitstroom maar ongeveer de helft van de vsv'ers een substantiële baan heeft. Mogelijk is ook hier het niet hebben van een leerwerkplek een reden voor uitstroom.

Het aandeel werkenden met een grote baan 2 maanden na uitstroom nam sterker toe onder de schoolverlaters met een startkwalificatie, dan onder vsv'ers. Dit is het omgekeerde van wat we bij bbl-2-schoolverlaters zagen gebeuren.

Vanwege de geringe omvang van de groep bbl-3-vsv'ers (890 in 2017/'18) en de kleine verschillen in aandelen werk door de cohorten heen, is het lastig om voor deze groep harde conclusies te trekken over of de aantrekkende arbeidsmarkt een reden kan zijn voor de toename van voortijdig schoolverlaten.

4.2 Vervolgonderzoek

Dit rapport is een eerste verkenning van in hoeverre de arbeidsmarkt trekt aan studerende mbo'ers. We geven hier enkele suggesties voor vervolgonderzoek. Er zou onderzocht kunnen worden of mbo-schoolverlaters blijven 'hangen' bij de werkgevers waar ze hun stage liepen. Krijgen ze daar een baan of stappen ze over naar een ander bedrijf. Een ander mogelijk vervolgonderzoek is naar de specifieke sectoren. Het mbo is ingedeeld in de sectoren Landbouw, Economie, Techniek, Zorg en welzijn en een combinatie van sectoren. Misschien dat de aantrekkende arbeidsmarkt in de ene sector sterker speelt dan in de andere, als geschikte medewerkers lastig te vinden zijn.

5. Onderzoeksbeschrijving

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de invulling van begrippen van het onderzoek. In eerste instantie wordt uitgelegd wat precies hoe populaties zijn afgebakend. Daarna wordt ingegaan op hoe het uitstroommoment bepaald is (5.3) en hoe bepaald is of iemand werk heeft (5.4).

5.2 Voortijdig schoolverlaters en controlegroep

Voor de afbakening van vsv'ers en van de controlegroep zijn de definities van DUO gebruikt. Het bestand van DUO bestaat uit ingeschrevenen in het voortgezet onderwijs (vo), het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) jonger dan 23 jaar op 1 oktober van het schooljaar ongeacht of zij al een startkwalificatie hebben gehaald. De vo-leerlingen die zijn uitbesteed aan vavo vallen onder vo. Het gaat hier alleen om ingeschrevenen in het bekostigd onderwijs, inclusief niet bekostigde inschrijvingen en examendeelnemers in het mbo. De ingeschrevenen moeten volgens omschrijving van BRON woonachtig zijn in Nederland op 1 oktober van het schooljaar en één jaar later. Alle nieuwkomers die korter dan een jaar in Nederland zijn zitten niet in het bestand. Ingeschrevenen in vso, pro en niet-bekostigde internationale scholen of instellingen op 1 oktober van het schooljaar zijn niet opgenomen in het bestand van DUO. Tevens zijn leerlingen die één jaar na 1 oktober van het schooljaar een vrijstelling van de leerplichtwet hebben niet opgenomen.

DUO rekent alle ingeschrevenen op 1 oktober van het schooljaar die één jaar later niet in het onderwijs zitten en geen startkwalificatie hebben als vsv'er. Zowel diploma's op ten minste havo-, vwo- of mbo 2-niveau bij bekostigde als niet-bekostigde instellingen worden als startkwalificatie gerekend.

Doorstromers naar niet-bekostigd onderwijs worden niet als vsv'er gezien. Ook worden personen die een opleiding bij politie of defensie gaan volgen, personen die voor 31 december van het schooljaar alsnog een startkwalificatie halen en personen met een mbo-niveau 1 diploma die een baan van 12 uur of meer hebben niet als vsv'er gezien.

In het bestand zijn de cohorten schoolverlaters na schooljaar 2013/'14 tot en met 2017/'18 opgenomen.

In dit onderzoek hanteren wij tevens deze nadere afbakeningen:

- Alleen inschrijvingen aan het voortgezet onderwijs (vo) en middelbaar beroepsonderwijs (mbo) worden meegeteld. Inschrijvingen aan het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) worden uitgesloten.
- Binnen het mbo worden alleen de leerwegen bol en bbl meegenomen. Extranei worden uitgesloten.
- De personen waren op 1 oktober van het schooljaar van uitstroom niet in het bezit van een startkwalificatie.

- Leeftijd vanaf 18 jaar: voor die tijd hebben jongeren immers leer- en kwalificatieplicht.
- Alleen mensen die ingeschreven zijn in de BRP, vanwege de koppeling met de Polisgegevens.

5.3 Uitstroommoment

Datum waarop de leerling/student is uitgeschreven uit het onderwijs. Het moment van uitstroom kan per student verschillen. De peilmomenten die gebruikt worden voor het bepalen van het al dan niet hebben van werk daardoor ook. Informatie over het uitstroommoment komt uit de basisregistratie onderwijs (BRON).

5.4 Werk

Door het CBS zijn gegevens aangekoppeld over het uitstroommoment en over banen op de peilmomenten 3 maanden voor uitstroom, het moment van uitstroom, 1 maand na uitstroom en 2 maanden na uitstroom. Het gaat daarbij alleen over de hoofd baan van werknemers, dus niet over zelfstandigen.

Om te bepalen of een persoon werknemer is op de verschillende peilmomenten, maakt het CBS gebruik van de Polisadministratie. De Polisadministratie bevat gegevens over banen en is gebaseerd op data uit de loonaangiften die het UWV van de Belastingdienst ontvangt.

Bijlage Tabellenset

De tabellen behorende bij deze rapportage zijn hier te vinden: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/26/banen-uitstromers-zonder-startkwalificatie-2013-2017>

Verklaring van tekens

| | |
|-------------------|------------------------------------------------------------------------------|
| Niets (blanco) | Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen |
| . | Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim |
| * | Voorlopig cijfer |
| ** | Nader voorlopige cijfer |
| 2017–2018 | 2017 tot en met 2018 |
| 2017/2018 | Het gemiddelde over de jaren 2017 tot en met 2018 |
| 2017/'18 | Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2017 en eindigend in 2018 |
| 2013/'14–2017/'18 | Oogstjaar, boekjaar, enz., 2015/'16 tot en met 2017/'18 |

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress

CCN Creatie en visualisatie

Ontwerp

Edenspiekermann

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2018.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.